

Asia: VN/20569/2023

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi lastensuojelulain ja varhaiskasvatuslain muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Lausunto: Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi lastensuojelulain ja varhaiskasvatuslain muuttamisesta

Lausunnon diaarinumero: (VN/20569/2023)

Sosiaali- ja terveysministeriö on pyytänyt lausuntoja lastensuojelun jälkihuollon ikärajan laskemisesta koskevasta hallituksen esityksen luonnoksesta. Pääministeri Petteri Orpon hallituksen ohjelmassa on päätetty lastensuojelun jälkihuollon ikärajan laskemisesta kahdella vuodella 23 ikävuoteen. Hallitusohjelman mukaan jälkihuollon ikärajan alentamista koskeva hallituksen esitys annettaisiin eduskunnalle vuoden 2023 aikana.

Jälkihuollon ikärajan lasku on suunniteltu osaksi valtiotalouden säästöohjelmaa. Mikäli ikärajan lasku toteutetaan liian nopeasti ja epäjohdonmukaisin perustein, taloudelliset kustannukset tulevat taloudelliset kustannukset tulevat kuitenkin todennäköisesti nousemaan, eikä tavoiteltuja säästöjä synny.

Kuten hallituksen esityksen luonnoksessa mainitaan, jälkihuollon ikärajaa nostettiin 21 vuodesta 25 vuoteen 1.1.2020 voimaan tulleella lastensuojelulain muutoksella (542/2019). Jälkihuollon kehittämisen eteen on moniammatillisia kehittämishankkeita, ja ikärajan nostaminen 25 vuoteen oli pitkän arvion jälkeen tehty päätös. Nyt merkittävä työ on vaarassa valua hukkaan.

Hallituksen esityksen luonnoksessa todetaan, että kattavia tilastoja siitä, mitä palveluja jälkihuoltona järjestetään tai mitkä jälkihuollon kokonaiskustannukset ovat, ei ole kansallisesti saatavissa. Jälkihuollon ikärajan nostamisen jälkeen on eletty koronavuodet sekä hyvinvointialueuudistus, eikä jälkihuollon palvelukokonaisuus uudelle ikäryhmälle ole ehtinyt vakiintua. Koska jälkihuollon ikärajan pidennyksen vaikutuksia ja siitä aiheutuvia kokonaiskustannuksia ei ole vielä tosiasiallisesti arvioitu, säästötoimet perustuvat oletuksiin.

Nopeat muutokset saavat aikaan epätietoisuutta ja turvattomuutta jo lähtökohtaisesti epävarmassa tilanteessa elävien nuorten ja nuorten aikuisten keskuudessa. Hallituksen esityksessä todetaan, että muutoksen kielteisiä vaikutuksia on mahdollista torjua siten, että lastensuojelun jälkihuollon sosiaalityössä huolehditaan onnistuneista siirtymistä muihin mahdollisesti tarvittaviin tukitoimiin ja palveluihin. Lastensuojelun asiantuntijoiden ja nuorten huolena on, että muut tuki- ja toimenpidemahdollisuudet eivät korvaa esimerkiksi jälkihuollon tarjoamaa sidettä pysyväisluonteiseen suhteeseen jälkihuollon työntekijän kanssa. Nuoret ovat pudonneet palvelujärjestelmän ulkopuolelle jälkihuollon päättyessä, mikä oli painava syy nostaa ikärajaa vuonna 2020. Siirtymät ja tuen tarpeen toistuvat arvioinnit sosiaalihuollon piirissä ovat aina riski palvelujen jatkuvuuden ja riittävyyden kannalta.

Hallituksen esityksen luonnoksessakin mainitaan, että korvaavien palveluiden puuttuessa jälkihuollon ikärajan lasku todennäköisesti heikentää kaikkein vaikeimmassa asemassa olevien ja paljon erilaista tukea tarvitsevien yli 23-vuotiaiden nuorten tilannetta. Hallitusohjelma sisältää kirjauksia myös muiden tukien, kuten toimeentulotuen ja asumistuen leikkauksista. Toteutuessaan nämä heikentäisivät myös monen jälkihuolto nuoren toimeentuloa. Hallitusohjelmaan kirjattujen leikkausten kokonaisvaikutusta suhteessa jälkihuolto ikärajan alentamiseen ei ole riittävästi huomioitu hallituksen esityksen luonnoksessa.

Jälkihuolto auttaa nuoria itsenäistymään ja kiinnittymään yhteiskuntaan. Hintalappuna jälkihuollon tuen epäämisestä 23–25-vuotiailta on syrjäytymisriskin kasvaminen, mikä merkitsee merkittäviä taloudellisia kustannuksia menojen noustessa työttömyyden, rikollisuuden, sairauksien, asumisen ja lastensuojelun saralla. Suurin riski koskee niitä jälkihuollon tukeen oikeutettuja nuoria, jotka tarvitsevat tukea kaikista eniten. He kiinnittyvät heikoimmin jälkihuollon tukeen välittömästi sijoituksen päättymisen jälkeen. Osa tästä joukosta on valmis ottamaan tukea vastaan vasta vähän vanhempana. Heidän voi olettaa hyötyvän eniten oikeuden säilymisestä 25 ikävuoteen asti. SOS-Lapsikylä yhtyy eduskunnan oikeusasiamiehen kanslian 31.8.2023 antamassa lausunnossa esitettyihin kattaviin perusteluihin syistä, joiden vuoksi jälkihuollon ikärajaa ei tule laskea.

Jälkihuollon alkuperäinen tarkoitus oli tehdä ennaltaehkäisevää lastensuojelua (HE 13/1983). Talousarvioissa olisi tärkeää huomioida, että riittävällä jälkihuollolla voidaan katkaista myös ylisukupolvisen lastensuojelun kierrettä ja vähentää lastensuojelusta aiheutuvia kuluja tulevaisuudessa, kun lastensuojelussa kasvaneiden nuorten lasten päätyminen lastensuojelun piiriin vähenee. Lastensuojelun jälkihuollon tukea saavilla nuorilla on myös ikäryhmäänsä verrattuna enemmän lapsia, mikä voimistaa jälkihuollon tai sen puuttumisen vaikutuksia seuraavien sukupolvien kohdalla.

Lastensuojelusta leikkaaminen on inhimillisesti ja taloudellisesti kestämatöntä. SOS-Lapsikylä pyytää valtionhallintoa tarkastelemaan hallituksen esityksen vaikutuksia tarkemmin ja säilyttämään jälkihuollon ikäraja 25 vuodessa.

Hiltunen Anna
SOS-lapsikylä